

Sınıf Öğretmenlerinin Girişimcilikle İlgili Öğretim Programı Ve Kendilerine İlişkin Algı Ve Deneyimlerine Yönelik Görüşleri

Classroom Teachers' Views On Entrepreneurship-Related Curriculum And Their Perceptions And Experiences

ÖZET

Bu çalışmada, MEB na bağlı devlet ilkokulları ve özel ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin girişimcilikle ilgili olarak öğretim programı ve kendilerine ilişkin girişimcilik algı ve deneyimlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırma, temel nitel araştırma olarak desenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı içerisinde Konya Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde özel ilkokullar ile devlet ilkokullarında öğretmenlik yapan 40 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Bu çalışmada örneklem belirlemede amaçlı örnekleme tekniklerinden kolay ulaşılabilir örnekleme tekniği kullanılmıştır. Veriler Google Formlar aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler, betimsel analiz ve içerik analizi olarak analiz edilmiştir. Araştırmada sınıf öğretmenlerinin; girişimcilikle ilgili deneyimlerinin girişimcilik becerilerini kazandırmada yeterli olmadığı; öğrencilerde girişimcilik becerilerinin geliştirilmesine yönelik sınıf öğretmenlerinin pedagojik desteğe ihtiyaç duydukları; ilkökulda girişimcilik eğitiminin yapısal ve kuramsal çerçevesine yönelik olarak; girişimcilik eğitimine ilişkin beceri ve değerlerin, kazanımların, süreçlerin, konuların, etkinliklerin ve değerlendirme sürecinin belirlenerek uygulamaya geçirilmesinin bir ihtiyacın ve sorunun ortadan kaldırılması adına gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kavramlar: ilkökul, girişimcilik eğitimi, yeterlikler çerçevesi, öğretim programları

ABSTRACT

In this study, it was aimed to reveal the entrepreneurship perceptions and experiences of classroom teachers working in public primary schools and private primary schools affiliated to the Ministry of National Education. The research was designed as basic qualitative research. The study group of the research consists of 40 classroom teachers who teach in private primary schools and public primary schools in Konya Karatay, Meram and Selçuklu districts in the 2019-2020 academic year. In this study, easily accessible sampling technique, which is one of the purposeful sampling techniques, was used to determine the sample. Data was collected via Google Forms. The obtained data were analyzed as descriptive analysis and content analysis. In the research, classroom teachers; that their experience in entrepreneurship is not sufficient to gain entrepreneurial skills; that classroom teachers need pedagogical support for the development of entrepreneurship skills in students; for the structural and theoretical framework of entrepreneurship education in primary school; It has been concluded that it is necessary to identify and implement the skills and values, acquisitions, processes, subjects, activities and evaluation process related to entrepreneurship education in order to eliminate a need and problem.

Keywords: primary school, entrepreneurship education, qualifications framework, curricula

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz yüzyılın başlarından itibaren girişimcilik, hem ekonomik büyümeyi teşvik eden bir unsur hem de bir kariyer fırsatı olarak görülmektedir. Girişimcilik, liderlik becerisi ile birlikte, fırsatları değerlendirilerek, mevcut kaynakları inovasyon yoluyla bir araya getirerek yeni bir iş, yöntem veya ürün yaratma süreci olarak tanımlanmaktadır (Park, 2017). Girişimcilik süreci, tutumsal ve davranışsal özellikler içerir (Börü, 2006). Bu özellikler arasında kendi iş fırsatlarını oluşturabilmek için belirsizliklerle yüzleşme, özerklik, özgüven, kontrol odağı, belirsizlikler ve riskler için inisiyatif alma, planlama ve organize etme, yenilik ve yüksek başarı ihtiyacı sayılabilir (Pushkar, 2022).

Ekonomi alanına ait dinamik bir kavram ve alanlardan biri olarak ortaya çıkan (Audretsch, 2012) girişimcilik ile eğitim arasında güçlü bir bağ olması ve bunun her geçen gün artması girişimciliği sadece ekonominin konusu olmaktan çıkarmış eğitim alanının içinde çok önemli bir noktaya getirmiştir. Nitekim öğrencilere kazandırılması

Uğur Ataseven¹
Ayşe Mentiş Taş²

How to Cite This Article

Ataseven, U. & Mentiş Taş, A. (2023). "Sınıf Öğretmenlerinin Girişimcilikle İlgili Öğretim Programı Ve Kendilerine İlişkin Algı Ve Deneyimlerine Yönelik Görüşleri" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:109; pp:6105-6123. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.68538>

Arrival: 24 January 2023

Published: 28 March 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu çalışma, Sınıf Öğretmenlerinin Girişimcilikle İlgili Öğrenci, Öğretim Programı ve Kendilerine İlişkin Algı ve Deneyimleri başlığı ile 8th International Congress On Curriculum And Instruction Curriculum Studies In Life Long Learning (25-27 March 2021) özet bildiri olarak sunulmuştur

¹ Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye ORCID NO: 0000-0002-5954-8746

² Prof.Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Konya, Türkiye, ORCID ID: 0000-0002-1175-812X

gereken 21.yüzyıl becerilerinin içerisinde de yer alan girişimcilik kavramı her geçen gün daha fazla önem kazanmakta (Taş ve Köksoy, 2019), öğretim programları içerisinde yerini almakta, programlara öğrencilerin girişimci bireyler olarak yetiştirilebilmeleri için kazanımlar eklenmekte; girişimciliğin, 2017’de yenilenen güncel öğretim programlarında da (MEB, 2018a; MEB, 2018b; MEB, 2018c; MEB, 2018ç; MEB, 2018d), öğrencilere kazandırılması amaçlanan sekiz anahtar yetkinlikten birisi olduğu görülmektedir.

Girişimcilik eğitiminin uygulamadaki başarısı ile programlarda, derslerde ve sınıflarda kullanılan pedagoji arasında yüksek düzeyde bir ilişki vardır (European Commission, 2011). Girişimcilik eğitimi, etkili olan yöntem-tekniğin seçimi ile amaçlanan öğrenme çıktılarını bir araya getiren entegre bir öğrenme ve öğretme stratejisinin formüle edilmesini gerektirir. Bunun için de girişimcilik eğitiminde öğretim yöntem ve teknikleri, yetkin eğitimci ve yeterli öğretim olanaklarını içeren öğrenme sürecinin oluşturulması çok önemlidir (Ahmad, Abu Bakar ve Ahmad, 2018). Buna göre girişimcilik eğitiminde, derslerde ve ders dışı etkinliklerde; proje tabanlı uygulamalar, probleme dayalı öğrenme etkinlikleri, iş birliğine dayalı grup ve akran çalışmaları, yaparak ve uygulayarak öğrenme etkinlikleri, drama, okulda mini şirketler oluşturma, inceleme gezileri, iş yeri ziyaretleri ve gözlemleri, okula girişimci bireylerin davet edilmesi gibi pedagojik yöntem ve uygulamalar kullanılabilir (Seikkula Leino, 2007).

Farklı eğitim sistemlerinde girişimcilik eğitiminin verilmesi bağlamında; girişimcilik eğitimi kazanımlarının zorunlu derslerde verilmesi, disiplinler arası uygulamalar ve seçmeli bir ders kapsamında ele alınması şeklinde çeşitli yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Türkiye’de 2005 yılında gerçekleştirilen öğretim programları değişikliğinden itibaren bütün derslerde beceri temelli anlayışa geçilmiş (Ataseven, 2020; Eraslan, 2011), bu anlayışın bir yansıması olarak da 2005 sonrası öğretim programlarında, girişimcilikle birlikte diğer temel becerilere ilişkin hayat bilgisi dersi öğretim programının yanında (Eraslan, 2011; Güven, 2010), sosyal bilgiler ve fen bilgisi derslerinde de girişimcilik özelliklerinin gerçekleşmesine yardımcı olan kazanımların önceki programların amaç ve kazanımlarına göre daha belirgin bir şekilde yer aldığı görülmektedir.

Türkiye’de ilköğretim programlarında girişimcilik eğitimi ve becerisi bazı derslerde (hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve fen bilimleri gibi) sınırlı sayıda konuyla, disiplinler arası konularla ve becerilerle yer almaktadır. Bunun yanında girişimcilik eğitiminin teorik yapısının oluşturulamaması, girişimcilik becerilerinin pedagojik bir temele oturtulamaması öğretim yöntemlerinde ve uygulamalarda aksaklıkları da beraberinde getirmektedir. Girişimcilik eğitiminde hangi yaklaşım benimsenirse benimsensin, girişimcilik müfredatında hangi konuların olması gerektiği, bu konuların nasıl, hangi düzeyde ve hangi materyallerle öğretilbileceğine yönelik ayrıntılı bir programın var olması önemli bir gerekliliktir. Ayrıca program, amaçlanan çıktılarla eğitim süreci sonucunda hedeflenen kazanımların gerçekleşip gerçekleşmediğine yönelik değerlendirmenin yapılmasına da imkân vermelidir (ERG, 2017; Tarhan, 2019).

Girişimcilik faaliyetlerinin ekonomik büyüme, sosyal uyum ve inovasyonda oynadığı önemli rolü göz önünde bulundurarak, ilköğretim düzeyinde erken girişimcilik eğitiminin etkinliğini değerlendirmek hayati önem taşımaktadır. Ayrıca, girişimcilik programlarının mevcut literatürün çoğunlukla orta ve yükseköğretimdeki öğrencilere odaklandığı (Ataseven ve Taş, 2019; Hassi, 2016), oysa ilköğretimdeki çocuklara, özellikle ikinci çocukluk dönemine (11-12 yaş) yönelik araştırmaların çoğunlukla ihmal edildiğini vurgulamak gerekir (Hassi, 2016).

Son yıllarda girişimcilik becerilerinin ilköğretimden itibaren kazandırılmasına yönelik yapılan çalışmalar giderek artmaktadır. (Huber, Sloof ve Praag, 2014; Floris ve Pillitu, 2019; Lackéus, 2015; Palmér ve Johansson, 2018). Türkiye’de ise ilköğretim programlarında girişimcilikle ilgili kazanımların, 2005 ten sonra hazırlanan programlarda (2009, 2013 ve 2017) yer aldığı görülmektedir.

Bir yandan da bazı çalışmalar, girişimcilik kazanımları ve konularının tanımsal netliğe sahip olmaması; programların belirli becerilere, tutumlara, yeteneklere ve öğretmenlerin nadiren sahip olduğu veya müfredat ve programların dikkate almadığı bilgiye ihtiyaç duyması nedeniyle erken bir aşamada verilebilecek olan girişimcilik eğitiminin sorunlu olabileceğini öne sürmektedir (Floris ve Pillitu, 2019). Buradan hareketle, girişimcilik becerisinin ilköğretimde öğrencilere kazandırılabilmesiyle ilgili olarak; öğretim programlarının, öğrencilerin ve öğretmenlerin ihtiyaç ve sorunlarının tespit edilmesi önemli görülmektedir. Bu nedenle, MEB’e bağlı devlet okulları ve özel ilköğretimde görev yapan sınıf öğretmenlerinin girişimcilikle ilgili algı ve deneyimlerine ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgu ve sonuçların ilköğretimde girişimcilik becerisinin kazandırılması ile ilgili yapılacak olan çalışmalara yardımcı olması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, sınıf öğretmenlerinin girişimcilikle ilgili olarak öğrenci, öğretim programı ve kendilerine ilişkin girişimcilik algı ve deneyimlerine ait görüşlerinin ortaya çıkarılmasının amaçlandığı bu çalışmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Sınıf öğretmenlerinin girişimcilik kavramı ile ilgili algı ve deneyimlerine ilişkin görüşleri:

a. “Girişimcilik” kavramı sınıf öğretmenleri için ne/neleri çağrıştırmaktadır?

b. Bir öğrenci hakkında “girişimci” tanımlaması yapılabilmesi için sınıf öğretmenleri tarafından hangi kişisel özelliklerin gözlemlenmesi gerekmektedir?

c. “Girişimci çocuk yetiştirmek” ifadesi sınıf öğretmenleri için hangi anlama/anlamlara gelmektedir?

2. Sınıf öğretmenlerinin öğretim programı, dersler, uygulama ve etkinliklerin girişimcilik becerilerine olan etkisi ile ilgili algı ve deneyimlerine ilişkin görüşleri:

a. Sınıf öğretmenlerinin, okuttukları derslerin öğretim programlarında yer alan girişimcilikle ilgili kazanımları hakkında bilgi sahibi olma durumu nedir?

b. Girişimcilikle ilgili kazanımların öğretim programlarında yer alması sınıf öğretmenleri tarafından önemli görülmede midir?

c. Sınıf öğretmenlerine göre hangi dersler ve etkinlikler öğrencilerin girişimcilik becerisini ortaya çıkarmakta ve artırmaktadır?

d. Sınıf öğretmenlerinin 2023 Vizyon Belgesinde ön plana çıkartılan girişimcilik türü ve girişimcilikle ilgili kısımlar hakkında bilgi sahibi olma durumu nedir?

e. Sınıf öğretmenlerinin öğretim programlarında yer alan beceriler için kaynak olan Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) ve 8 temel yetkinlik hakkında bilgi sahibi olma durumu nedir?

3. Sınıf öğretmenlerinin, öğretmenlik davranışının girişimcilik üzerindeki etkileri ile ilgili algı ve deneyimlerine ilişkin görüşleri:

a. Sınıf öğretmenleri, kendilerini hangi özelliklerine bakarak “girişimci bir birey olarak” tanımlamaktadır?

b. Sınıf öğretmenlerine göre, sınıfta ne tür davranışlar öğrencilerin girişimciliğini engellemektedir?

c. Sınıf öğretmenleri, derslerde veya ders dışı etkinliklerde öğrencilerle birlikte ne tür girişimcilik etkinliklerinde yer almışlardır ve bununla ilgili deneyimleri nelerdir?

d. Sınıf öğretmenleri, kendi girişimciliklerini geliştirme ve derste girişimcilik becerilerini uygulama gibi konularla ilgili daha fazla bilgi edinebilmek ve niteliklerini artırmak için ne tür çalışmalar yapmaktadır?

e. Sınıf öğretmenleri, hizmet öncesinde veya hizmet içinde girişimcilikle ilgili bir eğitim almışlar mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma; sınıf öğretmenlerinin öğretim programları, dersler, uygulama ve etkinliklerle, öğretmenlik davranışının girişimcilik üzerindeki etkilerine ilişkin algı ve deneyimlerine yönelik olan görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan nitel bir araştırmadır. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması olarak yürütülmüştür.

Bu yaklaşımın seçilmesinin nedeni, bu çalışmada, öğretim programlarında ders içi ve ders dışında yer verilen girişimcilik becerileri ve uygulamalarına ilişkin olarak devlet ilkokulları ve özel ilkokullarda çalışan sınıf öğretmenlerinin görüşlerine odaklanılmış olmasıdır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı içerisinde Konya Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde özel ilkokullar ile devlet ilkokullarında öğretmenlik yapmakta olan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

Bu çalışmada örneklem belirlemede, olasılıklı olmayan örnekleme türlerinden “amaçlı örnekleme” ve “kolay ulaşılabilir” örnekleme tekniği kullanılmıştır. Given’a göre (2008), olasılıklı olmayan örnekleme, araştırmacıların örneklem seçiminde yaygın olarak kullandıkları bir tekniktir. Olasılıksız örnekleme, popülasyonun tüm üyelerinin çalışmaya katılma şansı olmadığı durumlarda, zaman-maliyet ve kolay erişilebilirlik nedeniyle kullanılabilir. Buna göre örneklem seçimi, çalışmanın amaçlarına dayalı olarak gerçekleştirilebilir (Saunders, Lewi ve Thornhill, 2012). Bu nedenle araştırmacının, araştırma için uygun öğelerden oluşan bir örnekleme seçebilmesi adına evren hakkında çok iyi fikir sahibi olması gerekir (Baltacı, 2018). Araştırmacı, örneklem çerçevesinde, belli bir özelliğe (öğretmenler gibi) sahip olma durumlarına göre (Corbin ve Strauss, 2008; DeCarlo, 2018), bilinçli bir seçimle katılımcıları seçer (Verma, Gautam, Pandey, Mishra ve Shukla, 2017). Araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi

açısından zengin durumların seçilerek daha derinlemesine araştırma yapılmasına imkân tanıyan amaçlı örnekleme, belli ölçütleri karşılayan (belirli bir olguyu tecrübe etmiş) veya belirli özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumlarda çalışılmak istendiğinde kullanılmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Bu nedenle, 3 farklı ilçede özel okullar ve devlet okullarında görev yapan 40 sınıf öğretmenin, araştırmanın amaçlarına uygun, detaylı veri sunabilecek nitelikte ve dolayısıyla bu araştırma için uygun bir çalışma grubu olduğu düşünülmektedir.

Tablo 1 Çalışma Grubuna Ait Sosyo-Demografik Veriler

		Karatay	Meram	Selçuklu
Çalışılan kurum	MEB	10	10	---
	Özel	---	---	20
Şu an dersine girilen sınıf	1.sınıf	2	3	2
	2.sınıf	2	2	6
	3.sınıf	4	---	5
	4.sınıf	2	5	7
Öğrenim durumu	Ön lisans	---	---	1
	Lisans	10	9	14
	Lisans üstü	---	1	5
Mesleki kıdem	1-5 yıl	1	---	2
	6-10 yıl	---	2	5
	11-15 yıl	2	2	3
	16-20 yıl	2	2	2
	21-25 yıl	4	4	---
	25 üzeri	1	---	8

Verilerin Toplanması

Araştırma, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun 11.02.2022 tarih ve 2022/38 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur. Verilerin toplanması aşamasında, sınıf öğretmenlerine Google Formlar aracılığıyla ulaşılmış ve gönüllülük esas alınmıştır. Konya Karatay ve Konya Meram ilçelerindeki devlet okulları ile Konya Selçuklu ilçesindeki özel okulların idarecileri ile görüşüldükten sonra Google Formlar üzerinde oluşturulan ölçeğin linki ilgili okulların müdürleri ve görev yapan sınıf öğretmenleri ile paylaşılmıştır. Bu süreçte ölçeğin uygulanması konusunda okullara destek verilmiştir.

Veriler, araştırmacılar tarafından araştırmanın alt amaçları doğrultusunda geliştirilen açık uçlu sorulardan oluşan bir form aracılığıyla toplanmıştır. Açık uçlu sorular, katılımcılara önceden belirlenmiş bir dizi yanıt seçeneği sağlamayan, bunun yerine katılımcıların kendi sözcükleriyle yanıt vermelerine olanak tanıyan sorulardır. Açık uçlu sorular genellikle nitel araştırma yöntemlerinde ve keşifsel çalışmalarda kullanılabilir. Açık uçlu soruları kullanan nitel araştırmalar, araştırmacıların incelenen konulara bütüncül ve kapsamlı bir şekilde bakmalarına imkân tanıyabilir. Çünkü açık uçlu sorulara verilen cevaplar, katılımcıların daha fazla seçenek ve fikir sunmasına izin vererek, bir soruya mümkün olandan daha fazla çeşitlilikle cevap verilmesini sağlayabilir (Allen, 2017). Hazırlanan form; kişisel bilgiler ve demografik bilgileri elde etmeye yarayan sorular ve girişimcilikle ilgili algı ve deneyimlerine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaya yönelik sorular olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Başlangıçta kişisel ve demografik bilgiler dışında 17 sorudan oluşan açık uçlu soru formu, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesinde araştırmacılar dışında görev yapmakta olan 1'i öğretim programlarında uzman 3 öğretim üyesine inceletilmiş ve onlardan alınan geri bildirimler sonucunda 13 soruya düşürülmüştür. Daha sonra formda yer alan soruların anlaşılır olup olmadığı ve açıklamaya ihtiyaç duyup duymadığını tespit edebilmek amacıyla, Selçuklu ilçesinde yer alan bir özel okulda görevli bir 2.sınıf öğretmeni ve yine aynı ilçede bir devlet okulunda görevli bir 4.sınıf öğretmeni ile gönüllülük esasına dikkat edilerek ve randevu alınarak yapılan görüşme ile forma son şekli verilmiştir.

Verilerin Analiz Edilmesi

Verilerin analizinde, betimsel ve içerik analizi kullanılmıştır. Betimsel analizin amacı, bir olguyu ve onun özelliklerini ortaya koymaktır (Nassaji, 2015). Betimsel analizle sistematik olarak bir durumun, sorunun, olgunun, hizmetin veya programın tanımlanmasına yer verilebilir veya bir konuya yönelik tutumlar tanımlanabilir (Kumar, 2011). Betimsel analiz yoluyla, görüşleri alınan bireylerin düşüncelerini tanıtan bulgular değerlendirilirken; içerik analizi ile veriler tanımlanmaya çalışılır. İçerik analizi yoluyla birbiriyle ilişkili olan veriler, belirlenmiş temalar altında bir araya getirilerek (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım 2010); temaları, kalıpları veya kavramları belirlemek için verilerin kategoriler yoluyla açıklanıp yorumlanması gerçekleştirilir (Nassaji, 2015).

Bu çalışmada betimsel analiz uygulaması amacıyla; analiz için çerçeve oluşturma, verileri temalara göre işleme, bulguları tanımlama ve yorumlama aşamaları izlenmiştir. Görüşme formlarından alınan veriler, MS Office Word

ortamına aktarıldıktan sonra kodlamalar oluşturulmuştur. Sonrasında oluşturulan kodların bir araya getirilmesiyle araştırma bulgularına temel teşkil edecek olan temalar belirlenerek analizler gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda; kodlama, not alma, yorum ve öneri geliştirme işlemlerinden oluşan bir süreç uygulanmıştır.

Bu çalışmada veri analizinin ana aşamalarını gerçekleştirmek için Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen; veri azaltma (indirgeme), veri görüntüleme (sunumu), sonuç çıkarma ve doğrulama aşamaları uygulanmıştır (Baltacı, 2017). Verilerin sunumuyla ilgili olarak ise; sonuç çıkarmaya izin verebilmesi ve organize bir derleme elde edebilmek amacıyla; farklılık ve çarpıcılık, çeşitlilik, açıklayıcı olma özellikleri dikkate alınmıştır (Berkowitz, 1997).

Bu çalışmada betimsel analiz uygulaması kapsamında aşağıdaki aşamalar izlenmiştir:

1. Google Formlar aracılığıyla öğretmenlerden gelen cevaplar, geliş sırasına göre ÖKÖ (özel kurum öğretmeni) ve DOK (devlet okulu öğretmeni) şeklinde kodlanmıştır. Ayrıca sorulara alınan benzer cevaplar (DOK veya ÖKÖ) şeklinde belirtilmiştir. Bu çalışmada elde edilen tüm ifadeler araştırmacılar tarafından gruplandırılarak birbirinden bağımsız anlamlı birimler halinde kodlar oluşturulmuştur.
2. Kuramsal çerçeve baz alınarak oluşturulan görüşme soruları ile ilişkili olarak tematik çerçeve oluşturulmuştur.
3. Görüşme formlarından elde edilen veriler, tematik çerçeve içerisinde anlamlı bir bütünlük oluşturabilecek şekilde düzenlenmiştir.
4. Düzenlenen veriler içerik analizi ile ele alınmıştır.
5. Ana temalar ve düzenlenen verilerden hareketle kodlar belirlenmiş ve bu kodlara ilişkin alt temalar oluşturulmuştur.
6. Elde edilen veriler; temalar, kodlar ve alt temalara göre tekrar gözden geçirilerek düzenleniş ve tanımlanmıştır.
7. Katılımcılardan elde edilen görüşlerin tema ve alt temalarda hangi sıklıkta yer aldığı hesaplanarak frekans ve yüzde tabloları şeklinde sunulmuştur.
8. Katılımcıların görüşlerinin net bir şekilde yansıtılabilmesi amacıyla katılımcı görüşlerinden elde edilen bulgulardan doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini artırmak için aşağıdaki işlemler yapılmıştır:

- ✓ Açık uçlu sorular ile oluşturulan formun anlaşılabilirliği ve konuya uygunluğu 3 alan uzmanı tarafından kontrol edilmiştir. Ardından hazırlanan formdaki soruların araştırmanın amacına uygunluğunu tespit etmek ve soruların anlaşılabilirliğini kontrol edebilmek amacıyla 2 sınıf öğretmeni ile ön görüşme yapılmıştır. Hazırlanan formda soruların cevaplarının gelişigüzel verilmemesi için arkasından gelen *'bunu deneyimlediğiniz bir durum oldu mu, buna bir örnek verebilir misiniz'* gibi sorularla, verilen cevaplara açıklık ve netlik getirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.
- ✓ Nitel araştırmalarda geçerlilik genellikle verilerden çıkarılan anlamlar ve sonuçlarla ilişkili olduğundan (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015), veriler farklı bir araştırmacı tarafından da kontrol edilmiş ve benzer temalara ulaşıp ulaşılmadığı kontrol edilmiştir.
- ✓ İçerik analizi bağlamında güvenilirliği belirleyebilmek amacıyla içsel tutarlılığı sağlanmasında yardımcı olan kodlama denetimi yapılmış, kodlayıcılar arası tutarlılık hesaplanmıştır. Bunun için de öncelikle, görüşme formunda yer alan görüşme sorularına ilişkin olarak görüşme kodlama anahtarı hazırlanmıştır. Görüşme formları, iki araştırmacı için de çoğaltılarak görüşme kodlama anahtarı ile birlikte araştırmacılar tarafından birbirinden bağımsız bir şekilde incelenmiştir.
- ✓ Araştırmacılar tarafından, her bir katılımcının görüşme formunda her bir soruya vermiş oldukları cevaplar tek tek incelenerek ve karşılaştırılarak, kodlama için en uygun seçenek işaretlenmiş ve görüşme kodlama anahtarına son şekli verilmiştir.
- ✓ İçerik analizine ilişkin güvenilirlik oranını belirlemek için kodlayıcılar arasındaki görüş birliği yani *Uyuşma Yüzdesi Güvenilirlik = Uzlaşma / (Görüş Birliği + Anlaşmazlık) x 100* formülü (Miles ve Huberman, 1994) kullanılmıştır. Gerçekleştirilen kodlama denetimine göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin Miles ve Huberman formülüne (1994) göre en az % 80 olması gerekmektedir. Bu araştırmada tüm sorular için uyuşma yüzdesi toplamda ortalama olarak 0.89 şeklinde hesaplanmıştır.

BULGULAR

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular temalarla ilişkilendirilerek tanımlan, katılımcıların sorulara vermiş olduğu cevaplardan alıntılara yer verilerek betimlemelerle zenginleştirilmiştir.

Sınıf Öğretmenlerinin Girişimcilik Kavramı İle İlgili Algı ve Deneyimlerine İlişkin Görüşleri

“Girişimcilik” kavramı sınıf öğretmenleri için ne / neleri çağrıştırmaktadır? Alt problemine ilişkin bulgular

Sınıf öğretmenlerinde ‘girişimcilik’ kavramının çağrışımlarına ait ifadeleri analiz edildiğinde, öne çıkan temel temalar ve bunlarla ilişkilendirilmiş cevapların frekans tablosu aşağıda verilmiştir:

Tablo 2 Girişimcilik Kavramının Sınıf Öğretmenlerine Çağrıştırdıkları Frekans Tablosu

Ana Tema	Alt Temalar ve Kodlar	f
Girişimcilik kavramı	Girişimciliğin tutumlarla ilgili özellikleri (N=20)	<ul style="list-style-type: none"> - Yenilikçilik ve yeni fırsatları görme - 15 öğretmen - Meraklı olma - 2 öğretmen - Yaratıcılık - 1 öğretmen - Değişime açık olma - 1 öğretmen - Sosyal - 1 öğretmen - Üretken
	Girişimciliğin davranışlarla ilgili özellikleri (N=17)	<ul style="list-style-type: none"> - Yeni fırsatları değerlendirme ve harekete geçme - 6 öğretmen - İş kavramını tanımlama ve iş kurma - 3 öğretmen - Gerekli kaynakları belirleme ve elde etme - Risk alma - 2 öğretmen - Özgüven ve cesaret - 6 öğretmen - Üretim yapma - Uygulamaya geçme - Çözüm üretme - Sonuçlara göre değerlendirme

Soruya çalışma grubumuzdaki 40 öğretmenin %92,5 i (37 öğretmen) cevap vermiştir. Sorumuza gelen cevaplardan, girişimciliğin tutumlarla ilgili özelliklerinden olan *yaratıcılık* ile girişimciliğin davranışlarla ilgili özelliklerinden olan *gerekli kaynakları belirleme ve elde etme, üretim yapma, uygulamaya geçme, sonuçlara göre değerlendirme* temaları ile ilişkilendirme yapılamamıştır.

Sınıf öğretmenlerinin ‘girişimcilik’ kavramının çağrışımlarına ait ifadeleri analiz edildiğinde, öne çıkan temalar ve kodlarla ilişkilendirilebilmiş örnek cevapların bir kısmı aşağıda belirtilmiştir:

Tablo 3 Girişimcilik Kavramının Sınıf Öğretmenlerine Çağrıştırdıkları

Kodlar	Örnek cevaplar
Yenilikçilik ve yeni fırsatları görme, değerlendirme ve harekete geçme	- DOK17: Var olanı farklı bir şekilde görmek ya da yenilikleri farklı yorumlamak. (ÖKÖ16).
Meraklı olma	- DOK8: Bir işe meraklı olmak ve araştırmak.
Değişime açık olma	- DOK1: Sosyal etkileşim halinde olan, farklı kanal ve pencereleri aralayabilen, kabuğunu yırtmaya çalışan olarak ifade edebilirim.
Sosyal	- ÖKÖ11: Sosyal karakter.
Üretken	- ÖKÖ6: Herhangi bir iş dalında yenilikleri takip ederek etkili bir şekilde üreten konumuna gelmek.
İş kavramını tanımlama ve iş kurma	- ÖKÖ10: İstediyi bir işi oluşturma veya belirlediği bir hedefe ulaşma çalışmasıdır.
Risk alma	- DOK5: Kar elde etmek için riski göze alan kişidir. (ÖKÖ18).
Özgüven ve cesaret	- ÖKÖ20: Özgüven. (DOK7).
Çözüm üretme	- DOK4: Olaylar ve durumlar karşısında çözüm üretebilme.
Fikirleri uygulamaya geçirme	- ÖKÖ14: Fikirlerin uygulamaya dökülmesi.

Sınıf öğretmenlerinin ‘girişimcilik’ kavramının çağrışımlarına ait ifadeleri analiz edildiğinde, “*yaratıcılık, gerekli kaynakları belirleme ve elde etme, üretim*” le ilgili cevap alınmadığı görülmektedir.

Yukarıda belirtilen cevaplardan farklı olarak 3 öğretmenin cevabı herhangi bir tema ile ilişkilendirilememiştir.

ÖKÖ7: Bağlantı; DOK14: Aktif düşünme; DOK6: Gelişim.

Bir öğrenci hakkında “girişimci” tanımlaması yapılabilmesi için sınıf öğretmenleri tarafından hangi kişisel özellikler gözlemlenmiştir? Alt problemine ilişkin bulgular

Tablo 4 Sınıf Öğretmenleri Tarafından Öğrencilerde Gözlemlenen Girişimciliğe İlişkin Kişisel Özellikler

Temalar	Kodlar	Örnek cevaplar
Kişisel özellikler (Sosyal duygusal özellikler) (N=12)	Özgüven sahibi	- ÖKÖ1: Her istediğini rahatça dile getirme, müdür odasına girerken isteklerini orda da kendine güvenerek söyleme. Ders sırasında zor öğrenciler oluyorlar. (DOK10; DOK17; DOK20).
	Heyecanlı	- DOK19: Heyecanlı, mutlu.
	Sosyal	- ÖKÖ2: Sosyal, özgüveni yüksek ve öğrenmeye açık. (ÖKÖ20).
	İletişimci	- DOK3: Ürettiği oyun ya da işi arkadaşlarına anlatıp uygulanması konusunda ikna çabasını gözlemledim. (ÖKÖ16).
	Kararlı	- ÖKÖ13: Araştırır, bulur, paylaşır. (ÖKÖ14).
Düşünme becerilerine ilişkin özellikler (N=15)	Sorumluluk sahibi	- DOK18: Sorumluluk sahibi, başarılı, kararlı.
	Yaratıcılık ve hayal gücü	- ÖKÖ4: Farklı fikirler. (ÖKÖ9; ÖKÖ6; ÖKÖ18; ÖKÖ19; DOK14).
	Meraklı olma	- DOK8: Meraklı, prensipli. (DOK9; DOK12; ÖKÖ7; ÖKÖ12).
	Eleştirel bakış açısı	- DOK1: Sosyal, soran araştıran, eleştirel bakabilen. (ÖKÖ11).
	Sorgulama	- ÖKÖ8: Edinmek istediği faaliyet alanı ile ilgili sık soru soran. (ÖKÖ13).
Harekete geçme eğilimi (N=9)	Atılgan ve aktif	- DOK2: Atılgan. (DOK6).
	Cesaretli	- ÖKÖ5: Cesaret ve özgüven. (ÖKÖ15).
	Lider ruhu	- DOK11: Öz güven sahibi, lider özellikli.
	Hedef ve çözüm odaklı	- DOK7: Engellerden bıkmayan ve hedef odaklı. (DOK15).
	Mücadeleci	- DOK5: Kâğıtlara küçük resimler çizip arkadaşlarına satan öğrencim var. Çok cesaretli. 3 kez engelledim yine bir şeyler sattı. Sonunda harçlığını çıkardı. (DOK4).

“Girişimci diye tanımlayabileceğiniz bir öğrencinizde hangi kişisel özellikleri gözlemlediniz?” sorusuna bütün öğretmenler cevap vermişlerdir. Alınan cevaplar incelendiğinde en çok düşünme becerilerine ilişkin özelliklerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu temada da en çok yaratıcılık ve hayal gücü ön plana çıkmaktadır.

Kodlar incelendiğinde; verilen cevaplarda en çok yer verilen kavramların özgüven, yaratıcılık ve hayal gücü, meraklı olma ile ilgili kavramlar olduğunu görmekteyiz. En az cevap ise sorumluluk sahibi olma ve heyecanlı olma kodlarında ortaya çıkmıştır. Herhangi bir tema ve kod ile ilişkilendirilemeyen (5 cevap) cevaplar ise aşağıda verilmiştir: ÖKÖ3: Parayı seven, meraklı; DOK13: Sınıfı yönlendiren sanatsal etkinlikler; DOK16: Cesaret, saygı, düzgün konuşma; DOK18: Açık sözlü, özgüveni yüksek, sorumluluk sahibi, başarılı, kararlı; ÖKÖ20: Yaratıcı, sosyal, paylaşımcı.

“Girişimci çocuk yetiştirmek” ifadesi sınıf öğretmenleri için hangi anlama/anlamlara gelmektedir? Alt problemlerine ilişkin bulgular

Tablo 5 “Girişimci Çocuk Yetiştirmek” İfadesine Sınıf Öğretmenlerinin Yüklendiği Anlamlar

Temalar ve Kodlar	Örnek cevaplar
Yetenek ve becerilerinin farkında olan (N=4)	- DOK1: Sosyalleşmiş, kendini gerçekleştiren, yeteneklerinin farkında olan, bu yetenekleri hayata katkı sunan bireyler yetiştirmek. (ÖKÖ6).
Özgüveni yüksek çocuklar yetiştirmek (N=5)	- ÖKÖ2: Özgüvenli ve her ortamda kendini belli eden, sosyal öğrenciler yetiştirmek.
Başarısızlıklarından ders almalarına yardımcı olmak (N=1)	- DOK18: Kendine güvenen, hatalarından ders alabilen, başarı kadar başarısızlığı da huzmedebilen, kendi değerinin farkında olabilen bireyler yetiştirmek.
Hayal gücünü geliştirmek (N=2)	- DOK15: Hayal dünyasını geliştirebilmek. (DOK3).
Yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek (N=2)	- DOK7: İcat çıkaran çocuklar yetiştirmek. (DOK13).
Karar verme becerilerini geliştirme (N=1)	- ÖKÖ14: Düşüncelerini hayata geçirmek isteyen çocuk yetiştirebilmek.
Problem çözme becerilerini geliştirmek (N=4)	- DOK6: Çözümler üreten, arayış içerisinde olan çocuk yetiştirebilmek (ÖKÖ4).
Fikir ve ürünler oluşturmalarına yardımcı olmak (N=4)	- ÖKÖ5: Fikirlerini ortaya koymak için teşvik etmek. (ÖKÖ16; ÖKÖ17).
Risk alabilen çocuklar yetiştirmek (N=3)	- DOK2: Korkmayan çocuklar yetiştirmek. (DOK4; ÖKÖ18).
Sorumluluk duygusu gelişmiş çocuklar yetiştirmek (N=1)	- DOK12: Sorumluluk alabilen ve fikir üretebilen çocuklar yetiştirmek.

Tablo incelendiğinde temalar ve kodlarla ilişkilendirilebilen 27 cevap alınmıştır. En çok özgüveni yüksek çocuklar yetiştirmek, yetenek ve becerilerinin farkında olan çocuk yetiştirmek, problem çözme becerileri gelişmiş çocuklar yetiştirmek, fikir ve ürünler oluşturabilen çocuklar yetiştirmek tema ve kodlarında cevaplar alınmıştır. Liderlik becerilerini geliştirmek, finans ve ekonomi ile ilgili temel beceriler kazandırmak, fırsatları görme ve değerlendirmelerini sağlamak, iş birliği yapabilen çocuklar yetiştirmek, iş ve çalışma planı yapabilmelerine yardımcı olmak temalarında cevap alınmamıştır. Temalarla eşleşmeyen cevaplardan (13 cevap) bazıları ise

aşağıda verilmiştir: ÖKÖ3: Geleceğini kurtarsın; ÖKÖ20: Duyarlı insan; ÖKÖ7: Bilinçli aile; DOK19: Görev almaya istekli, farklı davranan; DOK20: Rahatlıkla verileni yapabilen, göreve her zaman talip olan, yaptığı işten mutlu olan; DOK16: Haklarına savunan, açık sözlü.

Sınıf Öğretmenlerinin Öğretim Programı, Dersler, Uygulama Ve Etkinliklerin Girişimcilik Becerilerine Olan Etkisi İle İlgili Algı Ve Deneyimlerine İlişkin Görüşleri

Sınıf öğretmenleri, okuttukları derslerin öğretim programlarında yer alan girişimcilikle ilgili kazanımlar hakkında bilgi sahibi midir? Alt problemine ilişkin bulgular

Sınıf öğretmenlerinin, girişimcilikle ilgili kazanımlar hakkında bilgi sahibi olma durumu incelendiğinde; çalışma grubumuzda yer alan 40 öğretmenden %52,5 i (21 öğretmen) okuttukları derslerin öğretim programlarında yer alan girişimcilikle ilgili kazanımlar hakkında bilgi sahibi olmadığını, %47,5 i (19 öğretmen) bilgi sahibi olduğunu ifade etmiştir.

Verilen cevapların tutarlılığını sağlamak amacıyla öğretmenlere arkasından yukarıdaki soruya "Evet" cevabı vermeleri durumunda herhangi bir dersten bir girişimcilik kazanımı örneği yazmaları istenmiştir. 18 öğretmen kazanım örneği yazarken 22 öğretmen herhangi bir kazanım yazmamıştır. Herhangi bir kazanım yazmayan öğretmenlerden bir önceki soruya 'Evet, kazanımlar hakkında bilgi sahibiyim' cevabı verenler arasından da herhangi bir kazanım yazmayanlar olmuştur.

Tablo 6 Girişimcilik Kazanımları Ve Derslerle İlişkilendirilmesi

Ana Tema	Kodlar	Örnek cevaplar
Dersler	Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler (N=5)	- ÖKÖ7: Güçlü ve güçlendirilmesi gereken yönlerini fark eder; DOK1: Okul ve çevresi ile ilgili sorunlara duyarlı olur ve çözüm önerileri getirir; ÖKÖ15: Sorumluluklarının bilincinde olur; ÖKÖ16: Düşüncesini özgürce ifade edebilir; DOK5: Karşısına çıkan fırsatları değerlendirir.
	Fen bilgisi (N=1)	- DOK9: Bir konuyla ilgili araştırma yapar ve veri toplar.
	Finansal okur yazarlık (N=1)	- ÖKÖ1: Paralar konusunda, ürettiği bir şeyi sergiler ve uygun ortamda satabilir.

Verilen cevaplar incelendiğinde 18 kazanım örneğinden 7 tanesinin derslerle ilişkilendirilebildiği görülmektedir. Sınıf öğretmenleri tarafından en çok kazanım örneği, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinden yazılmış, matematik veya finansal okuryazarlık dersinden 1 kazanım, fen bilgisinden ise 1 kazanım yazılmıştır. Diğer derslerden (Türkçe, matematik, din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar, müzik, oyun ve fiziki etkinlikler / beden eğitimi) girişimcilikle ilişkilendirilebilecek herhangi bir kazanım örneği belirtilmemiştir. Kodlarla / derslerle ilişkilendirilemeyen (11 kazanım) kazanım örnekleri aşağıda verilmiştir: ÖKÖ5: Domates fidesi yetiştirmek; DOK2: Afet bilinci; ÖKÖ6: Topluluk önünde anlaşılır bir ses tonuyla konuşur; ÖKÖ8: Bir öğrencimin yazar, bir öğrencimin tarihçi olma arzusu; ÖKÖ9: Soruların cevaplarını araştırarak öğretmesi.

Girişimcilikle ilgili kazanımların öğretim programlarında yer alması sınıf öğretmenleri tarafından önemli görülmekte midir? Alt problemine ilişkin bulgular

Girişimcilikle ilgili kazanımların öğretim programlarında yer alması sizce önemli mi? Sorusuna sınıf öğretmenlerinin %87,5 i (35 öğretmen) "evet önemlidir" diye cevap verirken %10 u (4 öğretmen) "hayır", %2,5 i (1 öğretmen) "fikrim yok" diye cevap vermiştir.

Bu soruya "evet" şeklinde cevap veren öğretmenlerden girişimciliğin önemini deneyimledikleri bir örnek vermeleri istenmiştir. Sınıf öğretmenlerinden bu soruya "evet önemlidir" diye cevap veren 35 öğretmenin 14 ü girişimcilikle ilgili kazanımların öğretim programlarında yer almasının önemini deneyimledikleri herhangi bir örnek vermemişlerdir.

Girişimcilikle ilgili kazanımların öğretim programlarında yer almasının önemini deneyimlediklerini örneklerle cevaplar, ilgili tema ve kodlarıyla birlikte aşağıda belirtilmiştir:

Tablo 7 Sınıf Öğretmenlerinin Girişimcilik Uygulamaları İle İlgili Ders Ve Kazanım Deneyimleri

Kodlar	Örnek cevaplar
Türkçe (N=1)	- ÖKÖ5: Deyimler konusunda konu ile ilgili maketler hazırladık.
Matematik (N=1)	- DOK5: Sınıfında kantinde satış yapsa matematik dersinden daha çok zevk alacak öğrencim var. Bunların bu deneyimi yaşamasını isterim.
Fen bilgisi (N=1)	- ÖKÖ19: Bir STEM ders planı oluşturduğumda inovatif bir çim biçme makinesi tasarlamıştık. Bu ürünün patenti alınabilecek düzeyde bir çalışmaydı. Bu fikir öğrenci grubumdan geldi.
Sosyal bilgiler (N=3)	- DOK3: Daha çok sosyal bilgiler kapsamında değerlendirilebilir gibi geliyor. (ÖKÖ7; ÖKÖ13).
Farklı yöntem ve tekniklerin	- ÖKÖ9: Beyin fırtınasında farklı fikirlerin ortaya çıkması.

uygulanması (N=1)

40 öğretmenden %52,5 i (21 öğretmen) “girişimciliğin önemini deneyimlediğiniz bir örnek verebilir misiniz?” sorusuna cevap verirken %47,5 i (19 öğretmen) cevap vermemiştir. “Girişimciliğin önemini deneyimlediğiniz bir örnek verebilir misiniz?” sorusuna verilen cevaplarda dersler ve etkinliklerle ilgili somut ve girişimciliğin anlamına uygun olarak deneyimlerin belirtilmesi beklenilmekteydi. Cevaplar incelendiğinde alınan 21 cevaptan, girişimciliğin anlamına uygun ve önemini ifade eden cevap sayısı 7 olarak gerçekleşmiştir. Burada da en çok deneyim örneği, sosyal bilgiler dersinden verilmiştir. Hayat bilgisi dersinden ise örnek verilmemiştir. Girişimciliğin anlamına uygun ve önemini ifade eden örnek cevaplar yukarıda verilmiştir (Tablo 7). Herhangi bir ders ve tema ile ilişkilendirilemeyen (14 cevap) cevaplara örnekler aşağıda verilmiştir: ÖKÖ10: Öğrenci kazanımları ve becerilerindeki görülen başarı; ÖKÖ11: Çocukların genel olarak susmayı yeğlemesi; DOK6: Eğitim her daim değişim ve gelişim olmalıdır; DOK9: Deneyimlemedim ama bu kazanımların olması bizlerin de ufkunu açar ve çocuklara yol göstermek için fırsatlarımız olur monotonluktan uzaklaşırız; DOK10: Meslekler değişmekte olduğundan öğrencimin kendini ve çevrenin ihtiyaçlarını fark edebilen bir şahıs olmasını isterim. 5 yıllık falan bir öğretmenken ihtiyacı olan bir veli kooperatifte oğlu satsın diye poğaça yapmıştı. Seneler sonra oğlunu askere yollarken evlendirirken defalarca arayıp teşekkür edip o günü hatırlattı.

Sınıf öğretmenlerine göre hangi dersler ve etkinlikler öğrencilerin girişimcilik becerisini ortaya çıkarmakta ve artırmaktadır? Alt problemine ilişkin bulgular

Tablo 8 Sınıf Öğretmenlerine Göre Öğrencilerin Girişimcilik Becerisini Ortaya Çıkaran Dersler Ve Etkinlikler

Ana tema	Kodlar	f
Dersler, uygulama ve etkinlikler	Türkçe	3
	Matematik	
	Hayat bilgisi	3
	Sosyal bilgiler	1
	Fen bilgisi	2
	Matematik ve fen bilgisi	2
	Hayat Bilgisi ve sosyal bilgiler	
	Fen bilgisi ve sosyal bilgiler	2
	Hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve fen bilgisi	3
	Görsel sanatlar ve sanat etkinlikleri	2
	Tüm dersler	8
	Sosyal ve kültürel etkinlikler	1
	Sportif faaliyetler	1

“Hangi dersler ve etkinlikler öğrencilerin girişimcilik becerisini ortaya çıkarmakta ve artırmaktadır?” sorusuna 39 öğretmen en az bir ders veya etkinlik belirterek cevap vermiştir. 1 öğretmen ise (ÖKÖ3:) Hiçbiri diye cevaplamıştır. 28 öğretmenin verdiği cevaplar kodlarla ilişkilendirilebilirken 12 öğretmenin cevabı ilişkilendirilememiştir. Bütün cevaplar içerisinde önce çıkan ders ve etkinlikler; hayat bilgisi, sosyal bilgiler, fen bilimleri, matematik ve sanat etkinlikleri şeklinde olmuştur. Temalarla ilişkilendirilebilen örnek cevaplar aşağıda verilmiştir: ÖKÖ8: Türkçe. Çünkü duygu ve düşüncelerini en iyi ifade edebileceği derstir; DOK9: Fen derslerinde güzel fikirler ortaya attıklarını ve bunu ileride yapmak istediklerini söyleyen öğrencilerim oldu ama eminim bu heveslerini ilerleyen yıllarda kaybedeceklerdir sınav kaygılarından dolayı; DOK18: Uygulama etkinliklerinde kes yapıştır boya vs... daha girişken oluyorlar; ÖKÖ15: Fen bilimleri ve matematik. Bu derslerin deneme yanılma özelliği var.

Temalarla ilişkilendirilemeyen (12 cevap) veya herhangi bir ders belirtilmeyen cevaplardan örnekler: ÖKÖ2: Matematik, akıl oyunları dersleri; ÖKÖ17: Resim ve matematik; ÖKÖ5: Matematik ve Türkçe; ÖKÖ10: Türkçe ve hayat bilgisi. İnsanların yaşamlarını kolaylaştıran buluşları görmeleri; İleride rahat ve güzel yaşamının prensip ve kurallarını sezmeleri; ÖKÖ3: Hiçbiri.

Sınıf öğretmenlerinin 2023 Eğitim Vizyon Belgesinde ön plana çıkartılan girişimcilik türü ve girişimcilikle ilgili kısımlar hakkında bilgi sahibi olma durumu nedir? Alt problemine ilişkin bulgular

Sınıf öğretmenlerinin, 2023 Eğitim Vizyon Belgesinde girişimcilikle ilgili kısımlar hakkında bilgi sahibi olma durumu incelendiğinde, 2023 Eğitim Vizyon Belgesinin girişimcilikle ilgili kısımlarını 40 öğretmenin %50 si (20 öğretmen) incelemeyeceğini, %47,5 i (19 öğretmen) incelediğini, %2,5 i (1 öğretmen) kısmen incelediğini ifade etmiştir.

2023 Vizyon Belgesinde eğitimde hangi girişimcilik türünün öne çıkartıldığı ile ilgili soruya 40 öğretmenin %77,5 i (31 öğretmen) “bilmiyorum” şeklinde cevap verirken %22,5 i (9 öğretmen) en az bir girişimcilik türü belirterek cevap vermiştir. Verilen cevaplardan örnekler aşağıda belirtilmiştir: ÖKÖ6: Çocukların gelişimlerinin her yönden

takip edilip portfolyo ya da sosyal etkinlikler kapsamında kayıt altında tutulup yetenekleri istekleri doğrultusunda doğru yönlendirilmelerinin hedeflenmesi; DOK1: Teknolojik ve sosyal girişimciliği; ÖKÖ10: Eğitimde girişimciliğin uygulanabilirliğinin artırılması; ÖKÖ13: Üretime yönelik ve özgür irade; ÖKÖ15: Derslerle ilgili uygulamalı atölyelerin açılması; ÖKÖ16: Bireysel; ÖKÖ17: Çok ayrıntıya boğulmuş; DOK9: Üretken bireyler yetiştirmek; DOK18: Daha aktif ve güvenli sınıf ortamı yaratılmaya çalışılmış.

Cevaplar incelendiğinde yazılanların, 2023 Vizyon Belgesinde yer alan “öğrencilerin sosyal girişimcilikle tanışarak toplumsal problemlere çözüm arama motivasyonu kazanması desteklenecektir” ifadesinde vurgulanan sosyal girişimcilik türüyle ilgili olmadığı görülmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin öğretim programlarında yer alan beceriler için kaynak olan Türkiye Yeterlikler Çerçevesi (TYÇ) ve 8 temel yetkinlik hakkında bilgi sahibi olma durumu nedir? Alt problemlerine ilişkin bulgular

Sınıf öğretmenlerinin Türkiye Yeterlikler Çerçevesi (TYÇ) ve 8 temel yetkinlik hakkında bilgi sahibi olma durumu incelendiğinde, %88 inin (35 öğretmen) bilgi sahibi olmadığı, %12 sinin (5 öğretmen) bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir. Bu sorunun hemen devamında öğretmenlerden Türkiye Yeterlikler Çerçevesinde yer alan 8 temel yetkinlikten bir tane örnek vermeleri istenmiş, sadece 2 öğretmenden cevap alınabilmiştir.

Sınıf Öğretmenlerinin, Öğretmenlik Davranışının Girişimcilik Üzerindeki Etkileri İle İlgili Algı Ve Deneyimlerine İlişkin Görüşleri

Sınıf öğretmenleri, kendilerini hangi özelliklerine bakarak “girişimci bir birey olarak” tanımlamaktadır? Alt problemlerine ilişkin bulgular

Sınıf öğretmenlerinin kendilerini girişimci bir birey olarak tanımlama durumu incelendiğinde, öğretmenlerin 25 i (%62,5) “evet, kendimi girişimci bir birey tanımlarım” yönünde; 15 inin de (%37,5) “hayır” şeklinde cevaplar verdiği görülmüştür.

Tablo 9 Sınıf Öğretmenlerinin Kendilerini Girişimci Bir Birey Olarak Tanımladıkları Özellikler

Ana tema	Kodlar	Örnek Cevaplar
Girişimcilik ve öğretmenlik davranışları	Başarı ihtiyacı (N=2)	- DOK18: Sorumluluktan kaçmam başarıya kadar elimden ne geliyorsa yaparım. (ÖKÖ13).
	Kontrol odağı (N=4)	- ÖKÖ19: Var olanı sorgularım. ... çocuklarıma nasıl ulaşabilirim verimli olabilirim yol gösterebilirim, ilginç yöntemleri öğrenci ve öğretmenlere anlatırım, sınıfta kaynaştırma öğrencisi olabileceği ihtimalini düşünerek kurslarına katılmak ve kendimi geliştirmek. (DOK4; ÖKÖ17; DOK9).
	Risk alma (N=4)	- ÖKÖ7: Bir kooperatife başkanlık yapmak. (ÖKÖ8; DOK15; DOK5).
	Yenilikçilik (N=8)	- ÖKÖ1: Yeni bir kitap yazmak için uğraşım var, eğitimdeki modellerde kendime özgü bakışıma göre bir sistem geliştirmeyi hedefliyorum. (ÖKÖ5; ÖKÖ12; ÖKÖ16; DOK7; DOK17; ÖKÖ6; DOK11).

Sınıf öğretmenlerinin “kendinizi hangi özelliğinize bakarak girişimci bir birey olarak tanımlarsınız” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, bu soruya cevap veren 25 öğretmenden 18 i kendilerini girişimci bir birey olarak tanımladıkları özelliklerine yer vermişlerdir. Verilen cevaplardan 7 si herhangi bir kodla ilişkilendirilememiştir. Sınıf öğretmenleri kendilerini, en çok yenilikçi özelliklerine bakarak, en az ise başarı ihtiyacına göre girişimci bir birey olarak tanımlamışlar; belirsizlik toleransı ve kendine güven konusunda ise deneyim belirtilmemiştir. Herhangi bir kodla ilişkilendirilemeyen cevaplar aşağıda verilmiştir: DOK1: Sosyal kişi aynı zamanda girişimci kişidir. Sosyal sorunlara duyarlı olmayı ve çözüm önerileri ile farkındalık göstermeyi severim; ÖKÖ9: Konu anlatımlarında beyin fırtınası yaptırarak; ÖKÖ10: Çocuk eğitiminde ahlâkı ve akademik başarının önemini velilere kavrattırma; ÖKÖ11: Bilgi sahibi olduğum alanda veya durumda söz hakkı almak; DOK6: Projeler yapmak; DOK8: Bu müfredatın yenilenmesi fikri; DOK12: Yenilikçiyim.

Sınıf öğretmenlerine göre, sınıfta ne tür durum ve davranışlar öğrencilerin girişimciliğini engellemektedir? Alt problemlerine ilişkin bulgular

Tablo 10 Sınıfta Öğrenci Girişimciliğini Engelleyen Durum Ve Davranışlar

Temalar	Kodlar	f
Öğretim programından kaynaklı nedenler (N=5)	- Programın yoğun olması	2
	- Programın işlevsel olmaması	3
Öğretmenden kaynaklı nedenler (N=9)	- Öğretmen merkezli uygulamalar	6
	- Programı yetiştirme kaygısı	3
Sınıf ve ders ortamından kaynaklı nedenler (N=11)	- Olumsuz öğretmen davranışları	
	- Öğrencilerin özerkliklerinin desteklenmemesi	2
	- Motivasyon sağlanmaması	1
Ölçme ve değerlendirme sisteminden kaynaklı	- Otoriter ortam ve davranışlar	8
	- Sınav ve test odaklı eğitim	2

nedenler (N=2)		
Öğrencilerden kaynaklı nedenler (N=3)	- Dalga geçme, ayıplama, alay etme	3
Çevre kaynaklı nedenler (N=2)	- Aile, toplum, arkadaş çevresi ve ekonomik nedenler	2

'Sınıfta ne tür durum ve davranışlar öğrencilerin girişimciliğini engellemektedir?' sorusuna 40 öğretmenin %95 i (38 öğretmen) cevap vermiş, 2 öğretmen cevap vermemiştir. Verilen 32 cevabın tema ve kodlarla ilişkisi kurulabilirken 6 cevap tema ve kodlarla ilişkilendirilememiştir. Verilen cevaplar arasında öğrencilerin girişimciliğini engelleyen nedenlerden sınıf ve ders ortamından kaynaklı nedenler ve otoriter ortam ve davranışlar ön plana çıkmakta; onu öğretmenden kaynaklı nedenler, öğretmen merkezli uygulamalar, olumsuz öğretmen davranışları ve öğretim programından kaynaklı nedenler izlemektedir. Bunun yanında 1 öğretmen cevabını (ÖKÖ8:) "Bana göre hiçbir ders çocukların girişimciliğini engellemiyor." şeklinde, 3 öğretmen ise bu soruyu bütün faktörleri içerecek şekilde cevaplamıştır: DOK14: Öğretmen merkezli eğitim, kalabalık sınıflar, kurum kültürünün girişimciliği engellemesi, akran zorbalığı, müfredatın yoğun olması; DOK19: Zaman, ortam, sayı, müfredat; DOK17: Otoriter öğretmen, alaycı arkadaş ortamı.

Tablo 11 Sınıfta Öğrenci Girişimciliğini Engelleyen Durum Ve Davranışlardan Temalar Ve Kodlarla İlişkilendirilebilen Örnek Cevaplar

Ana tema	Kodlar	Örnek cevaplar
Girişimcilik ve öğretmenlik davranışları	Programın yoğun olması	- DOK2: Müfredat. (DOK4).
	Programın işlevsel olmaması	- ÖKÖ16: Kalıp, gereksiz ve sabit programlar. (DOK8; DOK13).
	Öğretmen merkezli uygulamalar	- ÖKÖ2: Öğretmen merkezli yaklaşımlar girişimcilik deneyimini engelliyor. (ÖKÖ9; ÖKÖ11; DOK15).
	Olumsuz öğretmen davranışları	- DOK12: Öğretmenlerin fikirlere kapalı olması, yönlendirme yapmaması, engelleyici davranışları. (DOK18; ÖKÖ13).
	Motivasyon eksikliği	- DOK6: Olumsuz motivasyon
	Öğrencilerin özerkliklerinin desteklenmemesi	- ÖKÖ15: Özgür bir sınıf ortamının olmadığı ya da çocuklar yerine öğretmenin sürekli aktif olduğu bir ortam engeller.
	Otoriter ortam ve davranışlar	- ÖKÖ1: Sürekli susturulması, eleştirilmesi, bastırılması, cesaretinin kırılması ve teste boğulan öğrenci. (ÖKÖ6; ÖKÖ10; ÖKÖ17; ÖKÖ18; DOK1).
	Sınav ve test odaklı eğitim	- ÖKÖ20: Proje ödevlerinin kısıtlanması. Çocukların sadece sınav odaklı çalışmaya yönlendirilmesi girişimciliklerini engelliyor. Fırsat yok! (ÖKÖ5).
	Dalga geçme, ayıplama, alay etme	- DOK16: Arkadaş müdahalesi, dalga geçme vs. (DOK9; DOK20).
	Aile, toplum, arkadaş çevresi ve ekonomik nedenler	- DOK10: Ailenin korkuları ve müdahaleleri ve maddi engeller. (ÖKÖ7).

Sınıf öğretmenleri, derslerde veya ders dışı etkinliklerde öğrencilerle birlikte ne tür girişimcilik etkinliklerinde yer almışlardır ve bununla ilgili deneyimleri nelerdir? Alt problemine ilişkin bulgular

Sınıf öğretmenlerinin 'derslerde veya ders dışı etkinliklerde öğrencilerle birlikte ne tür girişimcilik etkinliklerinde yer aldıkları ve bunlarla ilgili deneyimleri' sorusuna çalışma grubumuzda yer alan 40 öğretmenin, %52,5 i (21 öğretmen) "yer almadık, hayır, yok, öyle bir ortam oluşmadı" şeklinde cevaplar vermişlerdir. 1 öğretmen (DOK6: Yaptığımız tüm proje çalışmalarımız öğrencilerimiz ile birer girişimcilik örneğiydi) bütün etkinlikler şeklinde deneyimini belirtmiştir. Sınıflarında, derslerde veya ders dışında öğrencilerin ortaya koyduğu veya öğrencilerle birlikte yer aldıkları girişimcilik deneyimlerini ifade eden örnek cevaplara %45 i (18 öğretmen) tabloda yer verilmiştir:

Tablo 12 Sınıf Öğretmenlerinin, Derslerde Veya Ders Dışı Etkinliklerde Öğrencilerle Birlikte Yer Aldıkları Girişimcilik Etkinlikleri

Temalar	Örnek cevaplar
Sosyal (N=6)	- ÖKÖ1: Otizmin farkındalığıyla ilgili Milli eğitim Bakanlığımızın katıldığı açılısta pankart açıp sesimizi duyurduk, çevre kampanyaları, sosyal ve kültürel aktiviteler, kurum ziyaretleri, kullanmadıkları eşyaları satıp bağışta bulunmak. (DOK1; ÖKÖ13; DOK18; DOK19; ÖKÖ8).
Ticari (N=4)	- DOK3: Küçük yazarlar projesi, sergiler, t-shirt boyayıp köy okuluna destek için satma, Hint kınası yapma ve satma, kâğıt toplama kampanyası başlatarak onu TEMA'ya satmak, eski kitapları kermeste satma. (DOK5; DOK9; ÖKÖ18).
İç Girişimcilik (N=8)	- ÖKÖ5: Maket Tasarım, robotik çalışmaları, okul atık suyu değerlendirme. (ÖKÖ6; ÖKÖ9; DOK4; DOK7; ÖKÖ17; DOK12; ÖKÖ11)

Derslerde veya ders dışı etkinliklerde öğrencilerle birlikte herhangi bir girişimcilik etkinliğinde yer aldıklarını ifade eden öğretmenler de en çok okul, ders ve sınıf içi etkinliklerde yer aldıklarını ifade etmişlerdir. Bunu sosyal girişimcilikle ilgili etkinlikler ve ticari girişimcilik etkinlikleri izlemiştir.

Sınıf öğretmenlerinin “girişimcilikle ilgili becerilerini geliştirme ve derste girişimcilik becerilerini uygulama” gibi konularla ilgili daha fazla bilgi elde edebilmek ve niteliğini artırmak için yaptıkları çalışmalar nelerdir? Alt problemlerine ilişkin bulgular

Tablo 13 Sınıf Öğretmenlerinin Girişimcilikle İlgili Kendi Becerilerini Geliştirme Ve Derste Girişimcilik Becerilerini Uygulama İle İlgili Yaptıkları Çalışmalar

Temalar	f
Kurslara katılma	3
Yayınları takip etme, araştırma yapma ve okuma	10
Seminer, sempozyum vb. katılma	4
Meslektaşlarını ve diğer kişileri rol model kabul etme ve örnek alma	3
Teknolojiyi ve yenilikleri takip etme	3
Derslerde farklı yöntem teknikler uygulamak	3
Herhangi bir şey yapmamak	9

Bir öğretmen olarak “girişimcilikle ilgili becerilerinizi geliştirme ve derste girişimcilik becerilerini uygulama gibi konularla ilgili daha fazla bilgi elde edebilmek ve niteliğinizi artırmak için ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?” Sorusuna çalışma grubunda yer alan bütün öğretmenler cevap vermiştir. Verilen cevapların 35 i temalarla ilişkilendirilebilmiş, 5 i ise belirlenen temalarla ilişkilendirilememiştir. 10 öğretmen yayınları takip etme, araştırma yapma ve okuma şeklinde cevap verirken, 9 öğretmen “girişimcilikle ilgili becerilerinizi geliştirme ve derste girişimcilik becerilerini uygulama” gibi konularla ilgili olarak ‘hiçbir şey yapmadıklarını’ belirtmişlerdir. Verilen bütün cevaplar arasında yayınları takip etme, araştırma yapma ve okuma ön plana çıkmaktadır. Temalarla ilişkili olan cevaplardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir: ÖKÖ6: Çocuklara etkili bir şekilde hitap edebilmek adına sosyal medyadan eğitimle ilgili her türlü yeniliği takip edip ilgili kitapları okumaya çalışıyor, eğitim alanında düzenlenen organizasyonlara imkân dâhilinde katılmaya çalışıyorum; ÖKÖ19: STEM ile ilgileniyorum; ÖKÖ2: Öğrencilerin sınıf ortamında kendini rahat ifade edebilmesini sağlıyoruz. Beyin fırtınası sorularıyla bir konunun farklı yönlerini düşünmelerini destekliyorum; DOK16: Kurs olursa katılırım; DOK9: Hiçbir şey yapamıyorum, çünkü kaygılı öğretmenler olarak çocukların sadece öğrenmesine odaklanmaktan başka gayemiz olamıyor; DOK20: Gündemi takip ediyorum.

Temalarla ilişkilendirilemeyen cevaplardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir: ÖKÖ1: Üretmeye ve ürettiklerimi uygulamaya çalışıyorum; DOK2: Girişimci değilim; DOK8: Öyle bir ortam yok; ÖKÖ8: Kendilerini tanımalarını ve tanıtılmalarını istiyorum. Birinci önceliğin de insanın kendi kendisini tanıması olmalıdır diye düşünüyorum; ÖKÖ20: Kısaca yaratıcılıklarını çocukların engellemeden her konuşulan konu ile ilgili fırsat tanımaya çalışıyorum.

Sınıf öğretmenlerinin hizmet öncesinde veya hizmet içinde girişimcilikle ilgili bir eğitim alma durumu nedir? Alt problemlerine ilişkin bulgular

Sınıf öğretmenlerinin hizmet öncesinde veya hizmet içinde girişimcilikle ilgili bir eğitim alma ve girişimcilikle ilgili bir kursa katılma durumu incelendiğinde; 40 öğretmenin %80 i (32 öğretmen) herhangi bir kurs veya eğitim almadıklarını, %20 sinin ise (8 öğretmen) girişimcilikle ilgili bir eğitim aldıkları veya kursa katıldıkları tespit edilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Toplamda 40 sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilen bu nitel çalışmada, sınıf öğretmenlerinin girişimcilikle ilgili olarak öğrenci, öğretim programı ve kendilerine ilişkin görüşleri 3 açıklayıcı tema yardımıyla analiz edilerek ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

1. Sınıf öğretmenlerinin girişimcilik kavramına ilişkin görüşleri incelendiğinde;

Sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun girişimcilikle ilgili algı ve deneyimlere sahip olduğu; girişimci kişilik özellikleri konusunda büyük çoğunluğunun bilgi sahibi olduğunu; yine girişimci çocuk yetiştirme kavramına çoğunluğunun girişimciliğin anlamına uygun olarak algı ve deneyimlerini aktardığı görülmektedir. Girişimcilik kavramı, sınıf öğretmenlerine en çok yenilikçilik, özgüven ve cesaret kavramları şeklinde çağrışım yapmış; yaratıcılık, değişime açık olma ve üretken olma, gelir kaynakları belirleme ve elde etme, üretim yapma, uygulamaya geçme, sonuçlara göre değerlendirme kavramları ile ilişkilendirme yapılamamıştır. Ulaşılan bu sonuç, Polat, Koçak, Çermik, Meral ve Boztaş’ ın (2015) çalışmasında, öğretmenlerin girişimci bireyin özelliklerini en çok özgüven, cesaret, kararlılık kavramları ile açıkladıkları sonucu ile paralellik göstermektedir. Bu durum, sınıf öğretmenlerinin girişimciliğin işle ilgili teknik kısımlarına ilişkin olarak herhangi bir eğitim almadıkları için hâkim olmayabilecekleri şeklinde yorumlanmaktadır.

Sınıf öğretmenleri, girişimci diye tanımladıkları öğrencilerde kişisel özelliklerden en çok düşünme becerilerine ilişkin olan yaratıcılık ve hayal gücünü; en az ise sorumluluk sahibi olma özelliğini gözlemlemişlerdir. Yurtseven ve Ergün de (2018b) çalışmasında, sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun 4. sınıf öğrencilerinin özgüven, problem çözme, yaratıcılık, sosyal ilişkileri güçlü olma, liderlik, başarı odaklı olma, risk alma özelliklerine de sahip olması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

Sınıf öğretmenleri, girişimci çocuk yetiştirme kavramına yükledikleri anlamlarla ilgili olarak en çok özgüveni yüksek, yetenek ve becerilerinin farkında olan, problem çözme becerileri gelişmiş, fikir ve ürünler oluşturabilen çocuklar yetiştirmek algısına sahip olduklarını belirtmişler; sınıf öğretmenlerinden hiç biri liderlik becerilerini geliştirmek, finans ve ekonomi ile ilgili temel beceriler kazandırmak, fırsatları görme ve değerlendirmelerini sağlamak, iş birliği yapabilen çocuklar yetiştirmek, iş ve çalışma planı yapabilmelerine yardımcı olmak konusunda bir algısını ve yüklediği anlamı belirtmemiştir. Ulaşılan bu sonuç; Bacanak'ın (2013), öğretmenlerin, girişimcilik kavramı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları; Anagün ve Atalay'ın (2017), ulaştıkları sınıf öğretmenlerinin girişimcilik kavramını sadece kişilik özelliklerine bağlı kalarak açıkladıkları için yeterli düzeyde açıklayamadıkları sonucu ile de paralellik taşımaktadır.

2. Sınıf öğretmenlerinin öğretim programı, dersler, uygulama ve etkinliklerin girişimcilik becerilerine olan etkisi ile ilgili görüşleri incelendiğinde;

Sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlası, okuttukları derslerin öğretim programlarında yer alan girişimcilikle ilgili kazanımlar hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtmiş; sınıf öğretmenlerinden herhangi bir dersten bir girişimcilik kazanımı örneği yazmaları istendiğinde sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu kazanım örneği yazmamış / yazamamıştır. Çok az sayıda yazılan kazanım örneği derslerle ilişkilendirildiğinde en çok hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersleriyle ilişkili kazanımlar yazıldığı tespit edilmiştir. Bu iki dersin dışında fen bilgisiyle ilgili olarak bir kazanım yazılmıştır. Diğer derslerden girişimcilikle ilişkilendirilebilecek herhangi bir kazanım örneği belirtilmemiştir. Ulaşılan bu sonuç; Deveci ve Çepni'nin (2014) elde ettiği sonuç ile de paralellik göstermektedir. Sınıf öğretmenlerinin girişimcilik konusunda herhangi bir bilgi ve deneyime sahip olmayabileceği düşünüldüğünde, öğretmenler öğretim programında yer alan girişimcilikle ilgili kazanımları anlama ve uygulamada sorunlar yaşayabilirler. Dolayısıyla girişimcilik becerilerinin uygulamaya aktarılabilmesi için öğretmenlere yardımcı olabilecek unsurların öğretmenlerin hizmetine sunulması önemli bir konudur (Deveci ve Çepni, 2014). Ayrıca, ilkokulda öğretim programlarında girişimci özelliklerin nasıl kazandırılıp geliştirileceğine ilişkin olarak öğretmen veya öğrenciye yönelik herhangi bir kılavuz kitap, uygulama ve etkinliklerin yer aldığı bir materyalin hazırlanmadığı bilinmektedir. Ortaokullar için ise 2020 yılında hazırlanmıştır (MEB, 2020).

Girişimcilikle ilgili kazanımların öğretim programlarında yer alması sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu tarafından önemli görülmektedir. Buna rağmen sınıf öğretmenlerinin yaklaşık olarak yarısı girişimcilikle ilgili kazanımların öğretim programlarında yer almasının önemini deneyimledikleri herhangi bir örnek belirtmemişlerdir. Cevaplarla alınan deneyim örnekleri incelendiğinde ise çok azı girişimcilikle ilişkili bulunmuş, bu konuda en çok verilen deneyim örneği de sosyal bilgilerle ilgili olmuştur.

Sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, fen bilimleri, matematik ve sanat etkinliklerini; girişimcilik becerisini ortaya çıkaran, artıran dersler ve etkinlikler arasında belirtmişlerdir. Benzer sonuçlar, Tarhan (2018), Özata ve Kanyılmaz (2018), Yurtseven ve Ergün'ün (2018b) çalışmalarında da ortaya çıkmıştır. Özata ve Kanyılmaz'ın (2018), 9 sınıf öğretmeni ile yaptıkları çalışmada ayrıca; 5 sınıf öğretmeni fen bilimleri dersinin girişimcilik becerisine katkı sağladığı yönünde, 4 sınıf öğretmeni ise fen bilimleri dersinin girişimcilik becerisine katkı sağlamadığı yönünde algısını ifade etmiştir. Katkı sağlamadığını öne süren sınıf öğretmenleri; bu becerilerin ilkokul öğrencilerine uygun olmadığını ve öğretim programında yeteri kadar yer almadığını belirtmişlerdir. Belirtilen bu gerekçeler, bazı öğretmenlerin, öğrencilerde girişimcilik becerilerinin geliştirilmesine yönelik pedagojik desteğe ihtiyaçları olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Yine aynı çalışmada; sınıf öğretmenlerinin girişimcilik becerilerinin geliştirilmesinde; deney, tartışma, drama, grup çalışması, sunum, örnek olay, araştırma, röportaj, rol yapma tekniklerini kullandıklarını belirtirken girişimcilik becerisinde etkili olabilecek problem çözme ve proje tabanlı gibi yöntem teknikleri ise göz ardı ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Akyürek ve Şahin (2013), 263 sınıf öğretmeni üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, sınıf öğretmenlerinin %53,6'sının (141 öğretmen) öğrencilere girişimcilik becerilerini kazandırmada zorlandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bu durum, öğretmenlerin yaşam becerilerini kazandırma konusunda pedagojik olarak yardıma ihtiyaç duydukları, şeklinde yorumlanabilir. Avrupa Birliği Komisyon raporuna göre de; girişimcilik eğitiminde, öğrencilerin girişimci özelliklerini kullanabilmelerine fırsat veren uygulama, etkinlik ve girişimlere odaklanılması, bunun yanında öğrencilerin yaratıcılıklarını ve yenilikçi yönlerini ortaya çıkaracak aktif öğretim yöntemlerinin sık sık kullanılması gerekmektedir (European Commission, 2013).

Çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin yarısı 2023 Eğitim Vizyon Belgesinin girişimcilikle ilgili kısımlarını incelemediğini belirtirken, yine öğretmenlerin büyük çoğunluğu 2023 Eğitim Vizyon Belgesinde eğitimde hangi girişimcilik türünün öne çıkartıldığını bilmediğini belirtmiştir. Oysa 2023 Eğitim Vizyonu'nda girişimcilik becerisinin sosyal girişimcilik yönü öne çıkartılmıştır (MEB, 2018e).

Çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun öğretim programlarında yer alan beceriler için kaynak olan Türkiye Yeterlikler Çerçevesi (TYÇ) ve 8 temel yetkinlik hakkında bilgi sahibi olmadığı ve öğretmenlerin TYÇ de yer alan 8 temel yetkinlikten herhangi bir tane örnek vermeleri istendiğinde sadece 2 öğretmenin örnek verebildiği tespit edilmiştir. Oysa MEB, öğretim programlarında ve farklı yayımlarla, Bakanlar Kurulunun 2015/8213 sayılı Kararıyla 19 Kasım 2015 tarihli ve 29537 sayılı Resmî Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe girmesinden sonra kamuoyu ile de paylaşmıştır (MEB, 2017a; MEB, 2017b; MEB, 2018a; MEB, 2018b; MEB, 2018c; MEB, 2018ç; MEB, 2018d, Ataseven ve Taş, 2019). Elde edilen bu sonuç, sınıf öğretmenlerinin alanı ile ilgili yayınları ve gelişmeleri yeterli düzeyde takip etmedikleri şeklinde yorumlanmaktadır. Buradaki bulgulara benzer bir sonuç da Genç ve Genç (2013), tarafından elde edilmiştir. Genç ve Genç (2013), 184 öğretmen üzerinde Fatih Projesi ile ilgili yaptıkları bir çalışmada; öğretmenlerin büyük çoğunluğunun mesleği ile ilgili gelişmeleri takip etmediği; Fatih Projesi hakkında bilgi sahibi olduğunu söyleyenlerin ise yanlış bilgiye sahip olduğu; uygulamaya geçecek olan bir projenin içeriğini önceden merak edip araştırmadıkları sonuçlarına ulaşmışlar; öğretmenlerin toplumun diğer bireyleri gibi aynı teknolojik imkânlarla sahip olup ve kolay ulaşabilmesi söz konusu iken öğrencilerin yeni bilgilere kısa sürede ulaşma imkânı elde etmelerine rağmen öğretmenlerin meslekleri ile ilgili gelişmelere ulaşamamasının dikkat çekici olduğu, şeklinde yorumlamışlardır.

3. Sınıf öğretmenlerinin, öğretmenlik davranışının girişimcilik üzerindeki etkileri ile ilgili görüşleri incelendiğinde;

Çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlasının kendilerini girişimci bir birey olarak tanımladığı; hangi özelliklerine bakarak kendilerini girişimci bir birey olarak tanımladıklarını ve deneyimlerini belirtmeleri istendiğinde ise buna rağmen yarısından daha azının özellik ve deneyimini belirttiği, belirtilen deneyimlere göre öğretmenlerin kendilerini en çok yenilikçi özelliklerine bakarak girişimci bir birey olarak tanımladıkları; en az ise başarı ihtiyacına ilişkin deneyimlerin belirttiği; belirsizlik toleransı ve kendine güven konusunda hiç deneyimin belirtilmediği bulgusu elde edilmiştir. Bacanak, Ülküdür ve Öner de (2012), fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin girişimcilik becerisi ve etkisi ile ilgili görüşlerini belirledikleri çalışmada, öğretmenlerin girişimcilik öz güvenlerinin ve öz-yeterliliklerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Diegoli, Gutierrez ve Salmones' in (2018), girişimcilik tecrübesi olan 36, girişimcilik tecrübesi olmayan 14 öğretim üyesi ve 560 lisans öğrencisi ile gerçekleştirdikleri; "girişimci rol modelleri olarak öğretmenler: bir öğretmenin girişimcilik deneyiminin ve öğrenme tarzlarının öğrenci girişimcilik niyetlerindeki etkisi" konulu çalışmasında; öğretmenin girişimcilik deneyiminin öğrencilerin girişimcilik niyetleri üzerinde önemli rol oynadığını göstermiştir.

Sınıf öğretmenlerine göre, sınıfta öğrencilerin girişimciliğini en çok engelleyen durum, otoriter ortam ve davranışlar olarak belirtilmiştir. Verilen cevaplar arasında öğrencilerin girişimciliğini engelleyen nedenlerden sınıf ve ders ortamından kaynaklı nedenler ve otoriter ortam ve davranışlar ön plana çıkmakta; onu öğretmenden kaynaklı nedenler, öğretmen merkezli uygulamalar, olumsuz öğretmen davranışları ve öğretim programından kaynaklı nedenler izlemektedir. Yaghoubi' ye göre de (2010), girişimcilik motivasyonunun önündeki engeller; uygun olmayan öğretim yöntemleri, içerik, müfredat ve değerlendirme sisteminden kaynaklanmaktadır. Geleneksel öğretim yöntemleri yerine öğrenci merkezli yöntem ve teknikler kullanılır ve uygulanırsa girişimci özelliklerin birçoğu erken yaşlarda öğrencilerde uyarılabilir ve geliştirilebilir (Akt: Farrukh, Alzubi, Shahzad, Waheed ve Kanwal, 2018). Akyürek ve Şahin de (2013), sınıf öğretmenlerinin %81,4 ünün kendi tutumlarının öğrencilerin girişimcilik becerileri üzerinde önemli düzeyde bir etkiye sahip olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Özata ve Kanyılmaz (2018), öğretim programının girişimcilikle ilgili kısmının yetersiz olduğu bulgusunu; Yurtseven ve Ergün (2018b) de çalışmalarında, sınıf öğretmenlerine göre girişimcilik becerilerine yönelik mevcut ilköğretim 4. sınıf programlarının yetersiz olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Ulaşılan bu sonuçlar da elde ettiğimiz sonuçları destekler niteliktedir. Yine Akyürek ve Şahin (2013), sınıf öğretmenleri, girişimcilik becerisinin yeterli düzeyde kazandırılmamasının en önemli nedeni olarak, öğrenci velilerinin ilgisizliğini ifade etmişlerdir. Diğer önemli nedenler arasında ilk sınıflarda; sınıfların kalabalık olması, okulun eğitim ortamlarının ve fiziki imkânlarının yetersiz olması, araç-gereçlerin yetersiz olması, okulun ekonomik olarak yetersiz olmasını belirtirken, sınıf öğretmenleri öğretmen yeterliklerinin düşük olmasını alt sınıflara bırakmışlardır. Genç ve Genç ise (2013), çalışmasında dikkat çekici bir sonuca ulaşmış; öğretmenlerin okullarının fiziki şartlarının projeye uygun olmadığını ve genellikle bunun alt yapı ile ilgili olduğunu savunurken, eğitimde kullanılabilecek yöntem ve tekniklerin içeriğine sahip olmadıklarından bahsetmeden göz ardı ettiklerini vurgulamaktadır.

Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlasının, derslerde veya ders dışı etkinliklerde öğrencilerle birlikte katıldıkları veya yer aldıkları herhangi bir girişimcilik deneyimleri olmadığı sonucu elde edilmiştir. Bu

konuda bir öğretmen “böyle bir ortam oluşmadı” diye deneyimini belirtmiştir. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin ortalama mesleki kıdemlerinin 17 yıl olduğu hesap edildiğinde, bir öğretmenin bu kadar sürede sınıfıyla birlikte ders içi veya ders dışı bir girişimcilik deneyiminin olmaması mümkün görünmemektedir. Derslerde veya ders dışı etkinliklerde öğrencilerle birlikte katıldıkları bir girişimcilik deneyimini ifade eden öğretmenler; en çok okul, ders ve sınıf içi etkinliklerde yer aldıklarını ifade etmişlerdir. Bunu sosyal girişimcilikle ilgili etkinlikler ve ticari girişimcilik etkinlikleri izlemiştir.

Çalışmamıza katılan sınıf öğretmenleri, kendi girişimciliklerini geliştirme ve derste girişimcilik becerilerini uygulama gibi konularla ilgili olarak daha fazla bilgi edinebilmek ve niteliklerini artırmak için genellikle yayınları takip etme, araştırma yapma ve okuma şeklinde belirtmişlerdir. 40 öğretmenin 9’ u ise bu konuda hiçbir şey yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Çalışmamıza katılan sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu, hizmet öncesinde veya hizmet içinde girişimcilikle ilgili bir eğitim almadıklarını ve herhangi bir kursa katılmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, Avrupa Birliği raporlarına da yansımış; girişimcilik konusunun, Türkiye’de bir öğretmenin yeterlilik profilinin bir parçası olmamasının, girişimcilik becerilerinin kazandırılmasında önemli bir engel olduğu; öğretmenlerin girişimcilikle ilgili kendi bilgi ve girişimcilik becerilerini geliştirmek için daha fazla kurs ve eğitim programlarını takip etmesi gerektiği belirtilmiştir (DFW2W, 2017). TIMSS 2015 uygulamasında uygulamaya katılan 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerine son iki yıl içerisinde mesleki gelişim etkinliklerine katılıp katılmadıklarını belirtmeleri istenmiştir. Buna göre son iki yıl içerisinde sınıf öğretmenlerinin özellikle girişimcilik kazanımlarının geliştirilmesinde etkili olan, eleştirel düşünce ya da problem çözme becerilerini geliştirme ile ilgili olarak %9’unun (TIMSS ortalaması %33) bir etkinliğe katıldığı; yine fen ve teknolojinin diğer derslerle ilişkilendirilmesi ile ilgili olarak %7 sinin (TIMSS ortalaması %29) bir etkinliğe katıldığı, tespit edilmiştir. TIMSS 2015 uygulamasının bu alandaki sonuçlarına göre Türkiye, TIMSS 2015 ortalamasının (%30) altında kalmıştır (MEB, 2016). Bu konuda, Oikkonen ve Pihkala (2014) çalışmasında, öğretmenlerin girişimcilik alanında aldıkları eğitimlerin, öğretmenler tarafından verilen gözlemlenebilir girişimcilik eğitimi ve davranışlarını belirleyen ana faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ruskovaara ve Pihkala da (2013), öğretmenlerin kendi girişimcilik eğitimi becerilerine sahip oldukları algısının girişimcilik eğitiminin uygulanmasıyla yakından bağlantılı olduğu; öğretmenlerin becerilerinin, girişimcilik eğitiminde farklı teknikleri aktif kullanmalarıyla doğrudan ilişkili olduğu; girişimcilik eğitimi becerilerine sahip olmadıklarını belirten öğretmenlerin daha kolay yöntemler kullanırken, daha zorlu proje çalışması ve girişimcilik oyunlarına uygulamada yer vermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Bu bulgu ve sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sıralanabilir;

- ✓ Öğretmenler ve idareciler, girişimcilikle ilgili gerekli bilgileri ve eğitimi lisans eğitimleri sırasında elde etmeli, sonrasında da öğretmenlerin konuya yönelik hizmet içi eğitim programlarına katılmaları ve sürekliliği sağlanmalıdır.
- ✓ İlkokulda girişimcilik eğitiminin yapısal ve kuramsal çerçevesine yönelik olarak; girişimcilik eğitiminin becerileri ve değerleri, kazanımları, süreçleri, konuları, etkinlikleri ve değerlendirme uygulamaları belirlenmelidir.
- ✓ Hazırlanacak olan yapısal ve kuramsal çerçeve, mevcut programlarla ilişkilendirilmeli ve girişimcilik eğitiminin pedagojik eksiklikleri ortadan kaldırılmalıdır.
- ✓ Girişimcilik becerisinin kazandırılmasında kullanılacak yöntemler belirlenmelidir.
- ✓ Okullarda ders içi ve ders dışı uygulamalar kapsamında deneysel çalışmalara yer verilebilir.

KAYNAKÇA

Ahmad, S. Z., Abu Bakar, A. R. & Ahmad, N. (2018). An evaluation of teaching methods of entrepreneurship in hospitality and tourism programs. *The International Journal of Management Education*, 16(1), 14-25. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2017.11.002>.

Akyürek, Ç. ve Şahin, Ç. (2013). İlkokul öğretmenlerinin girişimcilik becerisine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Erzincan Kültür Eğitim Vakfı Akademi Dergisi*, 57, 51-68.

Allen, M. (2017). *The sage encyclopedia of communication research methods*, 1-4, Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, [https:// dx.doi.org 10.4135/9781483381411](https://dx.doi.org/10.4135/9781483381411).

- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2010). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı (6. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Anagün, Ş. S. ve Atalay, N. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının girişimcilik becerisine ilişkin yeterlik algıları. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(41), 298-313.
- Ataseven, U. & Mentiş Taş, A. (2019). Girişimcilik: öğretim programları, öğrenciler ve sınıf öğretmenleri örnekleminde hazırlanmış lisansüstü tezlere ilişkin bir içerik analizi. International Social Sciences Studies Journal, 5(52), 7198-7210.
- Ataseven, U. (2020). Okulda Girişimcilik. Ataseven, U. (Edt.) 21. Yüzyılda Eğitimde Dönüşüm ve Okullar, 1.baskı. s:259-286. NEÜ Yayınları.
- Audretsch, D. (2012). Entrepreneurship research. Management Decision, 50(5), 755-764. <https://doi.org/10.1108/00251741211227384>.
- Bacanak, A. (2013). Fen ve teknoloji dersinin öğrencilerde girişimcilik becerisinin gelişimine etkisi üzerine öğretmen görüşleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. 13(1), 609- 629.
- Bacanak, A., Ülküdür, M.A. & Öner, F. (2012, Haziran). Fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin girişimcilik becerisi ve etkisi ile ilgili görüşleri: Nitel Bir Araştırma [Sözlü bildiri]. X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Baltacı, A (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED), Cilt 3, Sayı 1, Sayfa 1-15.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,7(1), 231-274.
- Bentz, V. M. & Shapiro, J. J. (1998). Mindful enquiry in social research. SAGE Publications. Googel Books.
- Berkowitz, S. (1997). Analyzing Qualitative Data. Joy Frechtling & Laure Sharp Westat (Eds), In User-Friendly Handbook for Mixed Method Evaluations (pp. 34-48). NSF. <https://www.unco.edu/research/pdf/grant-writing-websites-docs/mixed-method-evaluations.pdf>
- Börü, D. (2006). Girişimcilik Eğilimi: Marmara Üniversitesi İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Golden Print Ofset Basım ve Yayın Hizmetleri.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri (11. Baskı). Pegem Akademi Yayınları.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory (3rd ed.). SAGE Publications, [https:// dx.doi.org/10.4135/9781452230153](https://dx.doi.org/10.4135/9781452230153).
- Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma deseni. Bütün M. ve Demir, S. B. (Edt). Siyasal Kitabevi.
- DeCarlo, M. (2018). Scientific inquiry in social work. Open Social Work Education.
- Deveci, İ. & Çepni, S. (2014). Fen bilimleri öğretmen eğitiminde girişimcilik, Journal Of Turkish Science Education, 11(2), 161-188, [https:// dx.doi.org/10.12973/tused.10114a](https://dx.doi.org/10.12973/tused.10114a).
- Deveci, İ. & Çepni, S. (2015). Fen bilgisi öğretmen adaylarının girişimci özelliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. International Online Journal of Educational Sciences, 7(3), 135-149.
- DFW2W. (2017). Eleştirel bir yansıma-Türkiye. Hollanda eğitim sistemi ve girişimcilik- diğer alanlara nasıl uygulanabilir? The Dutch Foundation of Innovation Welfare 2 Work. <https://silo.tips/download/hollanda-eytim-sistemi-ve-giriimcilik-dier-alanlara-nasl-uygulanabilir-giri#>
- Diegoli, R.B., Gutierrez, H. & Salmenes, M. (2018). Teachers as entrepreneurial role models: the impact of a teacher's entrepreneurial experience and student learning styles in entrepreneurial intentions. Journal of Entrepreneurship Education, 21(1). <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2019.100358>.
- Entrialgo, M., Fernandez, E. & Vazquez, C. (2000). Characteristics of managers as determinants of entrepreneurial orientation: some Spanish evidence. Enterprise and Innovation Management Studies, 1(2), 187 205.
- Eraslan, L. (2011). İlköğretim programlarında girişimcilik öğretimi (hayat bilgisi dersi örneği). Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 27, 82-94.

- ERG. (2017). Öğretim programları arka plan raporu – eğitim izleme raporu 2016-2017. <http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/Ogretim-Programlari-Arka-Plan-Raporu.pdf>
- European Commission, (2011). Entrepreneurship education: enabling teachers as a critical success factor. A report on teacher education and training to prepare teachers for the challenge of entrepreneurship education, Published by: Entrepreneurship Unit Bruxelles.
- European Commission, (2013). Entrepreneurship education, a guide for educators, european union entrepreneurship and social economy, Unit B-1049 Brussels.
- Farrukh, M., Alzubi, Y., Shahzad, A.I, Waheed,A. & Kanwal, N. (2018). Entrepreneurial intentions the role of personality traits in perspective of theory of planned behaviour. *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 12(3), 399-414, [https:// dx.doi.org/10.1108/apjie-01-2018-0004](https://dx.doi.org/10.1108/apjie-01-2018-0004).
- Floris, M. & Pillitu, D. (2019). Improving entrepreneurship education in primary schools: a pioneer project. *International Journal of Educational Management*, 33(6). 1148-1169. <https://doi.org/10.1108/IJEM-09-2018-0283>.
- Genç, M. & Genç, T. (2019). Öğretmenlerin mesleki gelişmeleri takip etme durumları: Fatih projesi örneği, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(2), 61-78.
- Given, L. M. (2008). *The SAGE encyclopedia of qualitative research methods*. SAGE Publications. <https://dx.doi.org/10.4135/9781412963909>.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. & Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. Seçkin Yayıncılık.
- Gürol, Y. & Atsan, N. (2006). Entrepreneurial characteristic amongst university students: some insights for entrepreneurship education and training in Türkiye, *Education + Training*, 48(1), 25–38
- Güven, S. (2010). Hayat bilgisi dersi öğretim programlarının girişimcilik özellikleri açısından incelenmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(1), 49-57.
- Hasselgren , B., & Beach, D. (1997). Phenomenography “a good looking brother” of phenomenology? *Higher Education Research and Development*, 16(2), 191–202.
- Hassi, A (2016). Effectiveness of early entrepreneurship education at the primary school level: Evidence from a field research in Morocco, *Citizenship, Social and Economics Education*, 15(2), 83–103, <https://dx.doi.org/10.1177/2047173416650448>.
- Huber, L. R., Sloof, R., & Van Praag, M. (2014). The effect of early entrepreneurship education: evidence from a field experiment. Amsterdam: Tinbergen Institute Discussion Paper.
- Hycner, R. H. (1999). Some guidelines for the phenomenological analysis of interview data. In Bryman, A., Burgess, R. G. (Eds.), *Qualitative research*, 3, 143-164.
- Koballa, T., Graber, W., Coleman, C., & Kemp, C. (2000). Prospective gymnasium teachers conceptions of chemistry learning and teaching. *International Journal of Science Education*, 22(2), 209-224.
- Kumar, R. (2011). *Research Methodology: A Step-by-Step Guide for Beginners*. Sage Publications: 3rd Ed. Pp-334.
- Lackéus, M. (2015), *Entrepreneurship in education: what, why, inwhen, how*. OECD.
- Marton, F., & Booth, S. (1997). *Learning and awareness*, Google Books.
- Maya, İ. & Yılmaz, A. (2018). Karşılaştırmalı eğitim bağlamında bazı AB ülkeleri ile Türkiye'nin girişimcilik eğitimi uygulamaları, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 13(1), 25-41.
- MEB. (2016). TIMSS 2015 uluslararası matematik ve fen eğitimleri araştırması-TIMSS 2015 ulusal matematik ve fen bilimleri ön raporu 4. ve 8. sınıflar. MEB Yayınları.
- MEB. (2017a). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine. 18 Temmuz 2017 tarihli Basın Bildirisi.
- MEB. (2017b). Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, MEB Yayınları.
- MEB. (2018a). Fen bilimleri dersi öğretim programı. (ilkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.sınıflar). <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>.

- MEB. (2018b). Hayat bilgisi dersi öğretim programı (ilkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar). <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>.
- MEB. (2018c). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>.
- MEB. (2018ç). Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar). <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>.
- MEB. (2018d). Matematik dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>.
- MEB. (2018e). Güçlü Yarınlar İçin 2013 Eğitim Vizyonu.
- MEB. (2020). Disiplinlerarası arası girişimcilik eğitimi etkinlikler kitabı (ortaokul düzeyi). (Ed: Tarhan, M.). MEB Yayınları.
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis*, 2nd Ed., p. 10-12. Newbury Park, CA: Sage.
- Morton, F. (1981). Phenomenography describing conceptions of the world around us. *Instructional Science*, 10, 177-200.
- Nassaji, H. (2015). Qualitative and descriptive research: Data type versus data analysis. *Language Teaching Research*, 19(2), 129–132. <https://doi.org/10.1177/1362168815572747>.
- Oikkonen, E. & Pihkala T. (2014). Entrepreneurship education in schools: empirical evidence on the teacher's role. *The Journal of Educational Research*, 108(3), 1-14. [https:// dx.doi.org/10.1080/00220671.2013.878301](https://dx.doi.org/10.1080/00220671.2013.878301).
- Önel, A. (2018). Girişimci öğrenciler ve öğretmenlerle girişimci Türkiye'ye. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 256-286.
- Özata Yücel, E., & Kanyılmaz, B. M. (2018). Fen bilimleri dersi öğretim programında yer alan yaşam becerilerinin ilkökul öğrencilerine kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* 6(3), 10-33. [https:// dx.doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.6c3s.1m](https://dx.doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.6c3s.1m).
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Palmér, H. & Johansson, M. (2018), Combining entrepreneurship and mathematics in primary school – what happens?, *Education Inquiry*, 9(4), 331-346.
- Park, C. (2017). A study on effect of entrepreneurship on entrepreneurial intention: Focusing on ICT majors. *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 11(2), 159-170. <https://doi.org/10.1108/APJIE-08-2017-024>.
- Polat, S., Koçak, B., Çermik, F., Meral, E. & Boztaş, M. (2015). İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarının girişimcilik kazanımı açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Erzurum Kültür Eğitim Vakfı Akademi Dergisi*, 62, 455-470.
- Ruskovaara, E. & Pihkala, T. (2013). Teacher implementing entrepreneurship education: classroom practices. *Education + Training*, 55(2), 204-216.
- Saunders, M., Lewis, P. & Thornhill, A. (2012). *Research Methods for Business Students*. Pearson Education Limited.
- Seelig, T. (2017). Why schools should teach entrepreneurship? Stanford University and Aspen Institute, <https://www.aspeninstitute.org/blog-posts/schools-teach-entrepreneurship>
- Seikkula Leino, J. (2007). Curriculum reform and entrepreneurship education. *Opetussuunnitelmaudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen*, 2007:28. ISBN 978-952-485-424-5 (PDF), [Yliopistopaino / Universitetstryckeriet](http://Yliopistopaino/Universitetstryckeriet).
- Stewart, W.H., Watson, W.E., Carland, J.C. & Carland, J.W. (1998). A proclivity for entrepreneurship: a comparison of entrepreneurs, small business owners, and corporate managers, *Journal of Business Venturing*, 14, 189-214.
- Tarhan M. (2018). Sosyal bilgiler dersinde girişimcilik becerisinin kazandırılması üzerine bir eylem araştırması [Yayımlanmamış doktora tezi]. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

- Tarhan, M. (2019). MEB 2023 eğitim vizyonu çerçevesince Türkiye’de girişimcilik eğitiminin geleceğine yönelik bir değerlendirme. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19 (2), 667-682.
- Tarhan, M. (2020). Disiplinlerarası arası girişimcilik eğitimi etkinlikler kitabı (ortaokul düzeyi)- giriş. Tarhan, M. (Ed). MEB Yayınları.
- Taş, A. M. & Köksoy, A. M (2019, December 14-15). Entrepreneurship And Entrepreneurial Teacher. [Proceeding Book], Taras Shevchenko 4th International Congress On Social Sciences, İzmir.
- Verma, S., Gautam, R. K., Pandey, S., Mishra, A. & Shukla, S. (2017). Sampling Typology and Techniques. International Journal for Scientific Research & Development, 5(9), 298-301.
- Wilhlborg, M. (2004). Student nurses’ conception of internationalism in general and as an essential part of Swedish nurses’ education. Higher Education Research and Development, 23(4), 433-453.
- Yaghoubi, J. (2010). Study barriers to entrepreneurship promotion in agriculture higher education. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 2(2), 1901-1905, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.1006>.
- Yurtseven, R. & Ergün, M. (2018a). Çocuklar için girişimcilik eğilimleri envanterinin geliştirilmesi, Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, Aralık 2018, s:125-145.
- Yurtseven, R. & Ergün, M. (2018b). İlkokul öğrencilerinin girişimcilik becerilerinin geliştirilmesine yönelik öğretmen görüşleri. International Journal of Social Science Research, 7(1), 118-140.